

رسول اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ فرمودند :

خداوند مومن ناتوانی را که دین ندارد دشمن می دارد. عرض شد کدامین مومن است که دین ندارد؟ فرمودند کسی که نهی از منکر نمی کند.

مهارت های امر به معروف و نهی از منکر

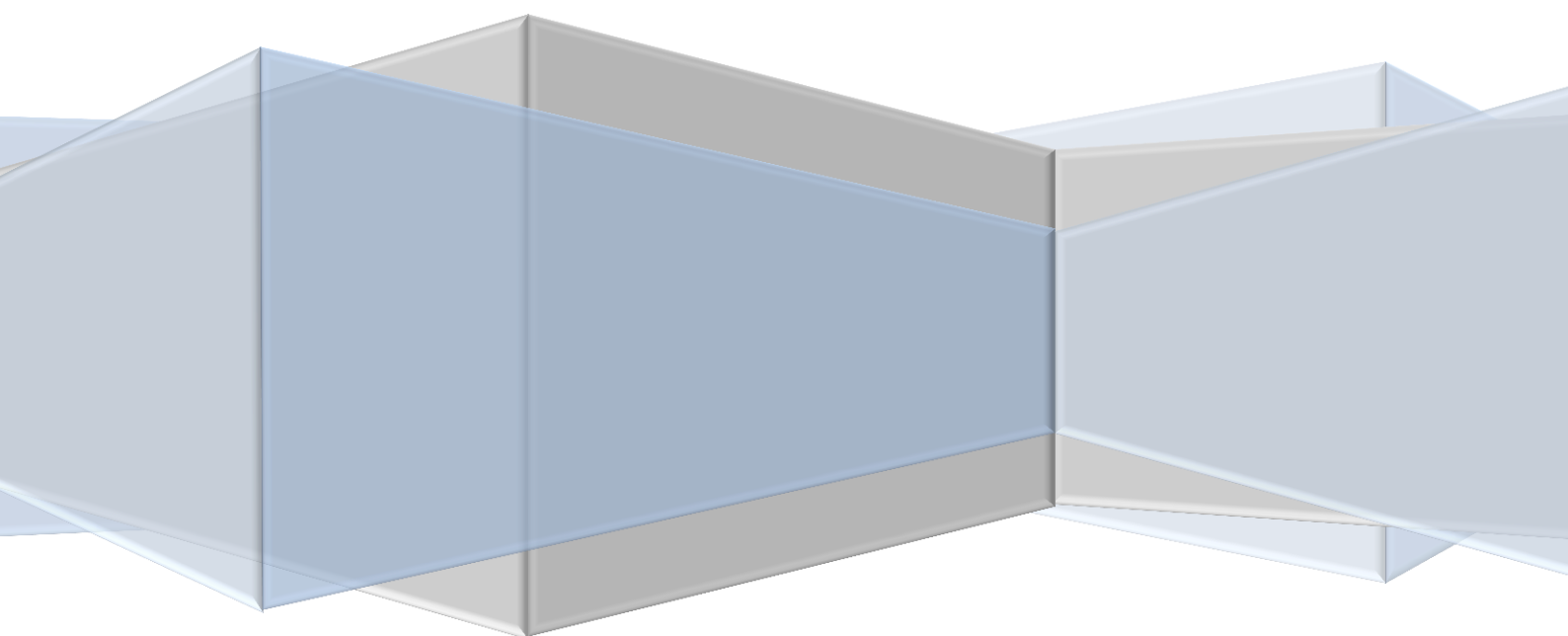
کمپنہ امر به معروف و نهی از منکر
(ضربان)

ضربان

در این جزوه:

مهارت ها، از 12 تا 19

شیوه بیان+نمونه عملی

✓ مطالب ذیل با اندکی تغییر از کتاب معجزه تذکر زبانی، نوشته محمد رضا اکبری در رابطه با مهارت‌های امر به معروف و نهی از منکر، تهیه گشته است.

▪ تذکر: در جزوه پیش رو، عموماً برای اختصار، به جای "امر به معروف و نهی از منکر" تنها از عبارت "امر به معروف" استفاده شده است.

شیوه های امر و نهی زبانی

تذکر زبانی می تواند با شیوه های فراوان متنوعی انجام گیرد، ما در این مقطع، چهل شیوه موفق و تجربه شده را از کتاب "تذکر لسانی" مورد بحث و بررسی قرار می دهیم (این جزوه، ۵ روش دیگر را از ۴۰ روش یاد می دهد) و چگونگی بیان آنها را همراه با نمونه های عملی، طرح می کنیم تا عمل کنندگان به این دو فرضیه ی نورانی بتوانند با این منبع گسترده ی روش ها، شیوه متناسب با زمان، مکان و شخصیت خود و مخاطبانشان را برگزینند.

▪ البته مخاطبان حتما در نظر دارند که نیازی نیست الفاظ را به طور رسمی که بیان می شود استفاده کنیم.

...

۱۲- امر به معروف حدیثی

امر به معروف در قالب یک حدیث متناسب با عمل مورد نظر گنهکار را امر به معروف حدیثی می نامیم . مردم علاقه و تاثیر پذیری خاصی نسبت به احادیث معصومین (ع) دارند ضمن این که برخی تذکر دهندگان امر و نهی خود را در قالب یک حدیث بهتر و گویاتر بیان می کنند در این صورت می توان حدیثی را در باره معروف یا منکر مورد نظر انتخاب کرده و برای او بخوانیم .

• چگونه بگوییم ؟

مثلاً به کسی که خود را شبیه غرب ها و یا هر گروه دیگر می کند بگوییم.

رسول خدا (ص) فرمود :

من تشبه بقوم فهو منهم (۲۹)

کسی که خود را شبیه گروهی گرداند از آنها خواهد بود.

و یا به کسی که به علمای دین توهین میکند بگوییم : ولی پیامبر (ص) فرمود :

کسی که عالمی را زیارت کند مثل این است که مرا زیارت کرده است و کسی که با عالمی دست دهد مثل این است که با من

دست داده است. <http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp> (۳۰)

یا به کسی که با زنی خلوت می کند نظیر آنچه در دفاتر، ادارات، منازل و امثال آن که یک زن و مرد با هم تنها هستند بگوییم:

پیامبر (ص) فرمود: لایخلون رجل بامرأه فان ثالثهما شیطان. <http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp> (۳۱)

مردی با زنی خلوت نکند که سومی آنها شیطان خواهد بود.

و یا به کسی که از دست دادن با نامحرم و لمس بدن او ابایی ندارد بگوییم: رسول خدا (ص) فرمود :

اگر یک سوزن آهنی در سر هر یک از شما فرود رود برای او بهتر است که بدن زنی را لمس کند که برای او حلال

• نمونه عملی

هارون بن جهم گوید: ما در شهر حیره با امام صادق (ع) همراه بودیم که بر منصور دوانیقی وارد شدیم یکی از مقام های لشکری به مناسبتی غذایی آماده کرده بود و مردم را به آن دعوت کرد و امام (ع) نیز از جمله دعوت شدگان بود. سفره را پهن کردند و همه مشغول خوردن غذا شدند آن حضرت نیز مشغول غذا خوردن شد در این میان مردی درخواست آب کرد ، اما به جای آب ظرفی شراب برای او آوردند وقتی ظرف شراب در دست او قرار گرفت ، آن حضرت هم از سفره بلند شد . از او پرسیدند :: چرا بلند شدید ؟ حضرت فرمود:
ملعون من جلس علی مائده یشرب علیها الخمر^{۳۳} (۳۳)
مورد لعنت است کسی که بر سر سفره ای بنشیند که بر سر آن شراب نوشیده می شود .

۱۳- امر به معروف فتوایی

روحیه گنهکاران با یکدیگر تفاوت دارد و باید این تفاوت ها مورد توجه قرا رگیرد اما ذوق و توانایی تذکر دهندگان هم متفاوت است و هر تذکر دهنده ای باید با توجه به توان و روحیه خود تذکر دهد.
عده ای هستند که ذکر یک فتوا از مراجع تقلید در آنها تاثیر خوبی می گذارد و یا آیا امر به معروف با بیان یک فتوا بهتر و آسان تر از شیوه های دیگر می تواند به وظیفه امر و نهی دینی خود عمل کند در چنین مواردی می توانیم فتوایی را در ارتباط با عمل گنهکاران بیان کنیم .

• چگونه بگوییم ؟

مثلاً به مردی که خود را به طلا زینت می کند بگوییم : فقهاء فرموده اند : زینت کردن به طلا مثل آویختن زنجیر طلا به سینه و انگشتر طلا به دست کردن و بستن ساعت مچی طلا به دست برای مرد حرام و نماز خواندن با آنها باطل است . [http://kh-](http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp) [setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp](http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp) (۳۴)
و یا به کسی که ریش خود را می تراشد و چهره ی خود را عریان می کند بگوییم : امام خمینی می فرماید : ریش تراشیدن برای مرد حرام است علی الاحوط. (۳۵) و یا به کسی که مرتکب تراشیدن ریش دیگران می وشد و اجرت می گیرد و با آن پول معاملات حرامی برای نیازهای زندگی خود می کند بگوییم : امام خمینی می فرماید:
با اجرت ریش تراشی علی الاحوط معامله پول حرام می شود(۳۶)
و یا به کسی که به عنوان یک کار هنری یا تجاری عروسک سازی می کند بگوییم: امام خمینی می فرماید: ساختن عروسک جایز نیست. <http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp> (۳۷)

• نمونه عملی

کامیونداری بود که خمس کامیون خود را به عنوان سرمایه و ابزار کار پرداخت نکرده بود و با استفاده از آن در آمد کسب می کرد عالمی که با او ارتباط داشت به او گفت: فتوای فقها این است که نمی شود از مالی که خمس آن واجب شده است استفاده کرد او هم کامیون خود را متوقف کرد و با مراجعه به دفتر مرجع تقلید خود خمس کامیون را محاسبه کرد و آنگاه استفاده از کامیون را در حمل بار و کسب درآمد آغاز کرد .

۱۴- امر به معروف منظوم

عده ای از تذکر دهندگان بر بیان امر و نهی منظوم تسلط بیشتری دارند و یا مخاطب آنها نسبت به شعر تاثیر پذیری بیشتری

دارد در چنین مواردی می توان از شعری که امر به معروف و نهی از منکر را به شکل موثری عملی می سازد بهره گرفت .
مثلا به کسی که به لباس خود می ورزد یا لباسش را نشانه تعالی وارزش می داند و یا پوشاندن آن موجب جلب توجه نامحرم می شود می گوییم :

تن آدمی شریف است به جان آدمیت   نه همین لباس زیباست نشان آدمیت

یا به کسی که غریزه شده است این شعراقبال لاهوری را بگوییم

ای ز افسون فرنگی بی خبر   از فریب او اگر خواهی امان

فتنه ها در آستین او نگر   اشترانش را زحوض خود بران

یا به کسی که گرفتار اعتقاد به جبر شده است وحتی در ارتکاب گناهانش خود را مقصر نمی داند بگوییم : ای که گویی ای کنم یا

آن کنم   خود دلیل اختیار است ای صنم

ویا به کسی که با فریبکاری به خواسته های خود دست می یابد بگوییم :

گیرم که خلق را به فریبت فریفتی   بادست انتقام طبیعت چه می کنی

ویا به کسی که با استناد به خطاهای مسلمانان و مسئولان دین اسلام را مورد خرده گیری و بی مهری قرار می دهند بگوییم :

اسلام به ذات خود ندارد عیبی   هر عیب که هست از مسلمانانی ماست

۱۵ - امر به معروف ادبی

گاهی یک جمله ادبی کوتاه بهتر از هر گفتار دیگری می تواند مقصود از امر به معروف ونهی دینی را به صورت موثری برساند
بویژه اگر مخاطب علاقمند به جمله های لطیف و ظریف بوده و یا تذکر دهنده به انجام این شیوه امر به معروف موفق تر باشد و
بتواند جمله مورد نظر خود را با رعایت کارشناسی لازم خطاب به گنهکار بیان کند .

• چگونه بگوییم ؟

مثلا به زنی که بصورت زننده و مبتذلی بیرون آمده است بگوییم :

زن بر سر این دوراهی است که خلیفه خدا شود و یا عروس شیطان گردد و یا به کسی که در شنیدن ، دیدن و یا گفتن بی حیایی
می کند بگوییم : اگر کبوتر سفید حیا از آسمان جان پرواز کند جغدهای گناه او را آلوده خواهند کرد .

و یا به دختر و پسری که بدون عقد شرعی یکدیگر را به دوستی گرفته اند بگوییم : دوستی دختر و پسر آغازی شیرین و پایانی
تلخ ناگوار دارد .

• نمونه عملی

زنی را دیدم که ظاهر خویش به کناه آلوده کرده بود وهمی به خود می بالید .گفتمش خرقه ی گناه بر تن کرده ای وتقوای ظاهر
مسلمانی بر باد داده ای ؟ گفتا چون قلبم پاک باشد مرا باکی نیست گفتمش از کوزه همان برون تراود که در اوست با شنیدن این
سخن خموش گردید وسکوت رضایت در چهره اش همی آشکار گردید واین بی بضاعت را در سرور هدایتش فرو برد-<http://kh->

(۳۸) setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp

۱۶- امر به معروف داستانی

امربه معروف داستانی آن است که تذکر دهنده امر و نهی خود را به صورت یک داستان متناسب با کار گنهکار بیان کند به گونه ای که بفهمد مراد از نقل این داستان تذکر به اوست .

داستان همواره مورد توجه انسان ها بوده واز لطافت تاثیر گذاری خاصی برخوردار است . همه ی انسان ها به همه سلایقی که دارند به داستان علاقمندند و اگر تذکر دهنده بتواند با موفقیت داستان سازنده ای را نقل کند چه بسا بتواند تحولی را در دل او بوجود آورد .

• چگونه بگوییم ؟

باید با ذوق و مدیریت لازم زمینه ی داستان را فراهم کنیم و به صورت آموزشی آن را بیان نماییم البته لازم نیست داستان را خطاب به او بین کنیم بلکه می توانیم در یک جمعی که فرد مورد نظر ما در آن حضور دارد به نقل داستان پردازیم و یا خطاب به فرد خاصی که در حضور گنهکار است آن را نقل کنیم و ما در اینجا به نقل یک داستان که به قسم دروغ مربوط می شود می پردازیم

رسول خدا (ص) بردو مردی گذر کرد که در حال خرید و فروش گوسفندی بودندو هر دو قسم یاد می کردند، یکی می گفت : به خدا قسم کمتر از این قیمت نمی فروشم و دیگری می گفت به خدا قسم بیش از این قیمت به تو نخواهم داد تا اینکه بالاخره مشتری گوسفند را خریداری کرد حضرت فرمود :

یکی از شما دونفر گناه کرد و باید کفاره ی شکستن قسم خود را پردازد (۳۹)

۱۷- امر به معروف خواندنی

کسانی که در هنگام امر به معروف سررشته ی سخن از دستشان بیرون می رود و یا در سخن گفتن به لکنت زبان افتاده و یا دست کم قدرت بیان را از دست می دهند می توانند تذکر خود را نوشته و هنگام امر و نهی از روی آن بخوانند حتی اگر تذکر دهنده نتواند نوشته خود را با خطاب مستقیم به گنهکار بخواند با خطاب به فردی دیگری که در نزد گنهکار حضور دارد و یا بدون خطاب ، بصورت مطالعه برای خود قرائت کند تا او هم بشنود . ودر این شیوه و شیوه های دیگری که در این کتاب بیان شده است باید تذکر دهنده به گنهکار بفهماند که منظور او امر و نهی دینی می باشد در غیر این صورت واجب انجام نگرفته است البته می توان نوشته را به صورت مناسبی در اختیار فرد مورد نظر قرار داد تا خود از روی آن بخواند و این امر به معروف مکتوب خواهد بود که از موضوع بحث این کتاب خارج است .

• چگونه بگوییم ؟

شیوه اجرا اینگونه است که آیه یا روایت ، شعر یا داستان ؟ قطعه ادبی یا تاریخی و هر جمله دیگری که برای تذکر به گنهکار است را با زمینه سازی مناسب خطاب به او بخوانیم و اگر خطاب مستقیم ممکن نیست به بهانه های که اقتضاء دارد نزد او بخوانیم . مثلاً همینگونه که در پیاده رو حرکت می کنیم می توانیم خود را به فرد مورد نظر نزدیک کنیم و به صورتی که بفهمد به او تذکر می دهیم متن خود را بخوانیم .

برخی از گناهان، رایج گسترده است و ما می توانیم متنی را برای آن همراه داشته باشیم و همواره تذکر نوشتاری خود را برای گنهکاران بخوانیم و تجربه ی ما هم در این صورت زیاد خواهد شد و اجرای تذکر هم به گونه ای است که غالباً کسی نمی تواند متعرض ما شود زیرا خطاب مستقیم نداریم .

۱۸- امر به معروف سوالی

امر به معروف سوالی آن است که امر و نهی خود را به صورت سوالی بیان کنیم به گونه ای که انجام واجب یا ترک گناه از سوال ما معلوم گردد امر به معروف به شیوه سوالی از ظرافت های خاص و امتیازهای قابل توجهی برخوردار است که به آن اشاره می کنیم :

(۱) غیر مستقیم بودن تذکر

روحیه برخی از گنهکاران به گونه ای است که امر و نهی صریح را نمی پذیرد و یا در برابر آن ایستادگی کرده و چه بسا به بدگویی، جوسازی و تهذیب امر و نهی و امر کننده به معروف رو آوردند اما در برابر امر به معروف سوالی به نوع خلع سلاح شده و احتمال تاثیر در آنها افزایش می یابد طبیعی است که تذکره آنها با شیوه سوالی انجام گیرد نظیر اینکه بگوییم: وقت آن نرسیده است که در ادامه گناه خود تجدید نظر کنی؟

قرآن هم چنین سوالی رابه صورت کلی بیان کرده است خداوند در سوره حدید آیه ۱۶ می فرماید: *الم یان للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذكر الله وما نزل من الحق* <http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp> (۴۰) آیا وقت آن نرسیده است که دلهای مومنان در برابر ذکر خدا و آنچه از حق نازل شده خاشع شود؟

(۲) توجه گنهکار به پاسخ سوال

عده ای از گناه بودن گناه خود غافلند و چه بسا تذکر عادی تاثیر چندانی در آنها نداشته باشد از این رو سوال از آنها دغدغه خاطرشان را جدی تر کرده و بهم ریختگی بیشتری را در روال عادی گناه آنها پدید می آورد و آنان را به این فکروامی دارد که عمل خود را مورد نقد و بررسی قرار دهند و البته این امتیاز بزرگی است که گنهکار را به اندیشه واداریم . اندیشه ای که سبب بیداری، آگاهی و تحقیق او می گردد.

سوال از عمل گنهکار چیزی نیست که به زودی از صفحه ی ذهن او پاک شود بویژه اگر با آداب لازم از او سوال شود البته همه افراد ویا همه ی گناهان شرایط تذکر سوالی را ندارند اما در بسیاری از موارد می توانیم با این شیوه تذکر دهیم و ذهن او را درگیر سازیم .

(۳) نفی عمدی بودن گناه

در شیوه تذکر سوالی نسبت عمدی بودن گناه کاهش می یابد در امر و نهی مستقیم و صریح نسبت گناه به فردی که به او تذکر می دهیم قطعی است و این نسبت در برخی موارد موجب تحریک و موضع گیری گنهکار می گردد و چه بسا امرونی دینی را با بی تاثیری و یا کم تاثیری مواجه سازد اما وقتی از او سوال شود که «آیا می دانید این عمل شما گناه است؟» این نسبت بسیار ضعیف می شود و حساسیت فرد مقابل بر طرف میگردد.

• چگونه طرح سوال کنیم؟

سوال باید از ابعاد مختلفی کارشناسی شده باشد و جهت دینی، روانشناختی، اجتماعی ادبی آن مورد توجه قرار گیرد تا آثار سازنده ای را در گنهکار پدید آورد .

• نمونه ی سوالات

آیا می دانید این کار شما حرام است و اسلام از آن نهی کرده است ؟
 آیا می دانید این کار واجب است و شما آنرا انجام نمی دهید ؟
 فکر نمی کنید این کار در اسلام حرام باشد ؟
 فکر نمی کنید انجام این کار واجب باشد و شما آن را ترک کرده اید ؟
 به حرام بودن این کار خود اندیشیده اید ؟
 به واجب بودن این کار که آن را ترک کرده اید اندیشیده اید ؟
 شما می دانید دروغ از گناهان بزرگ است ؟
 شما می دانید چهره ی آرایش شده ی زن باید از دیدن نامحرم پوشیده بماند ؟
 شما می دانید حجاب از احکام مسلم و واجب اسلام است ؟
 می دانید با این گناه نام شما در طومار گنهکاران ثبت می شود ؟
 وقت آن نرسیده است که به بی نمازی یا بی حجابی خود پایان بخشی ؟ چه تضمینی وجود دارد که فردا زنده باشی ؟
 آنچه تا بحال گناه کردی کافی نبوده است باز هم با خداوند قصد مخالفت داری ؟
 تاریخی برای ترک مخالفت با خدا تعیین کرده ای ؟

• نمونه عملی

روزی امام حسن (ع) از محلی می گذشت ، چشمش به مردی افتاد که قهقهه می زند نزد او رفت و فرمود : آیا می دانی که در روز قیامت وارد آتش می شوی ؟ <http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp> (۴۱) پاسخ داد: پاسخ داد آری .
 حضرت فرمود: آیا می دانی که از افرادی هستی که از آن خارج می شوی ؟ جواب داد: نه مطمئن نیستم .
 امام حسن (ع) فرمود : تو که نمی دانی حتما از جهنم خارج خواهی شد چگونه قهقهه می زنی ؟ [http://kh-](http://kh-setadehya.ir/cp/ebook/editor/editor.asp) (۴۲)

(۲۹) - عوالی اللئالی ، ج ۱ ص ۱۶۵

(۳۰) - مستدرک الوسائل ، جلد ۱۷ ، ص ۳۰۰ ح ۲۱۴۰۶

(۳۱) - مستدرک الوسائل ، جلد ۱۴ ، ص ۲۶۶ ح ۱۶۶۷۱

(۳۲) - کنز العمال ، ج ۵ ، ص ۳۲۸ ، ح ۱۳۰۶۵

(۳۳) - بحار الانوار ، ج ۴۷ ، ص ۳۹

(۳۴) - رساله توضیح المسائل ، احکام لباس ، شرط پنجم .

(۳۵) - استفتانات امام خمینی ، ج ۲ ، ص ۳۳ .

(۳۶) - همان منبع ، ص ۲۶

(۳۷) - همان منبع ، ص ۱۹

(۳۸) - مولف .

(۳۹) - محجه البیضاء ، ج ۵ ، ص ۲۴۰

(۴۰) - سوره حدید ، آیه ۱۶

(۴۱) - ان منکم الا واردها ، سوره مریم آیه ۷۱ . یعنی کسی از شما نیست مگر اینکه وادر جهنم می وشد (از پل صراط که بر روی جهنم کشیده شده است میگذرد).

(۴۲) - مجمع البیان ، ج ۶ ، ص ۵۲۶ .

واحد فرهنگی
 پیسج دانشجویی
 دانشخاه امام

دو پیله اور به معروف و نهی از منکر (ضربان)

صادق (علیه السلام)

صادق (علیه السلام)